

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/31/5-9>

Arzu Xəlilzadə

Bakı Dövlət Universiteti
tarix üzrə fəlsəfə doktoru
arzuxelilzade89@gmail.com

AZƏRBAYCANDA YÜNGÜL VƏ YEYİNTİ SƏNAYESİNİN İNKİŞAFI: ƏRZAQ TƏHLÜKƏSİZLİYİ PROBLEMLƏRİ

Xülasə

Azərbaycan Respublikasında neft sənayesi ilə yanaşı, qeyri-neft sektorunun inkişafı istiqamətində müəyyən addımlar atılır. Azərbaycan neft və qazın ixracından əldə edilən gəlirləri iqtisadiyyatın digər sahələrinə yönəldərək şaxələndirmə siyasətinə üstünlük verir. Bu baxımdan Azərbaycanda tələbat duyulan əsas sahələrdən biri yüngül və yeyinti sənayesinin inkişaf etdirilməsi dövlətin qarşısında mühüm vəzifələr qoyur. Azərbaycan işğaldan azad olunmuş ərazilərdə yüngül və yeyinti sənayesinin inkişafını və bu sahədə dünya təcrübəsinin tətbiq edilməsini əsas vəzifələrdən biri kimi müəyyənləşdirmişdir.

Məqalədə 2003-cü ildən etibarən Azərbaycanda yüngül və yeyinti sənayesinin inkişaf dinamikası izlənilmişdir. Tədqiq edilən dövrdə yüngül və yeyinti sənayesində əsas problemlər, inkişafa mane olan amillər, bu məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması istiqamətində həyata keçirilən islahatlar göstərilmişdir. Müəllif göstərmişdir ki, kənd təsərrüfatı sahəsində bir sıra maneələrin aradan qaldırılması Azərbaycanda yeyinti sənayesinin inkişafına və əhalinin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə xidmət edir.

Açar sözlər: Azərbaycan, yüngül sənaye, yeyinti sənayesi, ərzaq təhlükəsizliyi, kənd təsərrüfatı, toxuculuq

Arzu Khalilzade

Baku State University
doctor of philosophy in history
arzuxelilzade89@gmail.com

Development of the light and food industry in Azerbaijan: problems of food safety

Abstract

Along with the oil industry, certain steps are being taken in the development of the non-oil sector in the Republic of Azerbaijan. Azerbaijan prefers a policy of diversification, directing revenues from the export of oil and gas to other sectors of the economy. From this point of view, the development of the light and food industry, one of the main areas in demand in Azerbaijan, poses important tasks for the state. Azerbaijan has identified the development of the light and food industry in the liberated territories and the application of world experience in this area as one of the main tasks.

In the article, since 2003, the development dynamics of the light and food industry in Azerbaijan have been followed. In the studied period, the main problems in the light and food industry, the factors hindering development, and the reforms carried out in the direction of eliminating these restrictions are shown. The author has shown that the elimination of a number of obstacles in the field of agriculture serves the development of the food industry in Azerbaijan and ensuring the food security of the population.

Keywords: Azerbaijan, light industry, food industry, food safety, agriculture, textile

Giriş

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra neft sənayesinin inkişafından və enerji ixracatından əldə edilən gəlirlər qeyri-neft sektorunun, eləcə də yüngül və yeyinti sənayesinin inkişafına yönəldildi. Yüngül sənaye ilk növbədə toxuculuq, xəz-dəri, gön-dəri, ayaqqabı, trikotaj və xalçaçılıq sahələrinin inkişafını əhatə edir. Yüngül sənaye sahəsi onu xammalla, yəni pambıq, kətan, heyvandarlıq məhsulu ilə təmin edən yun, ipək, xəz-dəri, süni və sintetik liflər verən kimya sənayesi ilə sıx əlaqədardır. Yüngül sənaye eyni zamanda əhalini məişət əşyaları ilə təmin edən sahələrdən ibarətdir. Bu sənaye sahəsi kənd təsərrüfatı, maşınqayırma sənayesi ilə də sıx bağlıdır. Kənd təsərrüfatı yüngül sənayeni müxtəlif xammal növləri ilə, maşınqayırma – avadanlıqlarla, kimya sənayesi isə liflərlə və boyalarla təmin edir. Azərbaycanın yüngül sənayesi əsasən pambıq, yun, barama və gön-dəri xammalı məhsullarının emalına əsaslanır.

Azərbaycanda yüngül sənayenin inkişafının tarixi qədimdir. Bu sahənin, xüsusilə Azərbaycanda xalçaçılığın inkişafı XIII əsrə əsaslanır.

Azərbaycanda yüngül sənayedə əsas istiqamətlərdən biri toxuculuq idi. Ən iri toxuculuq fabriki 1897-ci ildə Zeynalabdin Tağıyev tərəfindən yaradılmış və “Tağıyevin Qafqaz Səhmdar Cəmiyyəti lifli məmulatlar emal edən fabrik” adı altında fəaliyyətini davam etdirmişdir. 1827-ci ildə Nuxa ipəkçilik manufakturası cəmiyyəti, bir qədər sonra 1829-cu ildə Şəkidə Xanabad ipəkçilik məktəbi fəaliyyətə başlamış, Xanabad ipək müəssisəsi tikilməklə bu fabrikin əsası qoyulmuşdur (Abbasov, Əliyev, 2018: 111-125).

Azərbaycanda tarixən yüngül sənaye müəssisələri olub və bu sahə ölkə üçün ənənəvi sahəyə çevrilib. SSRİ zamanında Azərbaycanda pambığın ilkin emalından tutmuş, ondan hazır məhsul istehsalına qədər texnoloji prosesi özündə cəmləşdirən kompleks müəssisələr mövcud idi.

Müstəqilliyin ilk illərində aparılan iqtisadi islahatlar nəticəsində mövcud olan yüngül sənaye müəssisələrinin əksəriyyəti fəaliyyətini dayandırdı. Bunun əsas səbəbi həmin müəssisələrin özəlləşdirildikdən sonra onların bir çoxlarının yeni şəraitdə fəaliyyət göstərə bilməməsi idi. Buna görə də 1990-2005-ci illərdə iqtisadiyyatda məhz yüngül sənayedə ciddi geriləmələr baş verdi (2).

Yüngül sənayenin inkişafı eyni zamanda ölkənin idxalına təsir göstərir və onun azalması ilə nəticələnir. Yüngül sənaye sahəsində toxuculuq, geyim, xalçaçılıq, dəri və dəri məmulatları, xəz və xəz məmulatları və ayaqqabı istehsalının artması mühüm idi. Hər il Azərbaycanda əhali bu növ məhsullara milyardlarla manat vəsait xərcləyirdi. 2015-ci ilin məlumatına əsasən, Azərbaycanda əhali bir ildə trikotaj məmulatlarına 651 milyon manat, baş geyimlərinə 14 milyon manat, xəz və xəz məmulatlarına 19,5 milyon manat və geyimlərə 451 milyon manat vəsait xərcləyib (2). Göründüyü kimi, ildən-ilə yüngül sənaye mallarına tələbat artmışdır. Yerli istehsalın zəif olması səbəbindən hər il xaricdən yüz milyonlarla dollar dəyərində yüngül sənaye məhsulu gətirilirdi.

Azərbaycanda yüngül sənaye sahəsi inkişaf etsə də, çoxsaylı müəssisələr yaradılsa da, yüngül sənaye mallarına olan daxili tələbatın 90 faizi idxal hesabına ödənilirdi. Azərbaycana yüngül sənaye məhsulları, xüsusilə geyim malları xaricdən – Türkiyə, İran, Çin və bəzi Avropa ölkələrindən gətirilirdi (3).

Eyni zamanda yüngül sənaye sahəsində investisiyaların stimullaşdırılması da vacib idi.

Azərbaycanda yüngül sənayenin əsas xammal bazası pambıqçılıq hesab edilir. Yüngül sənayenin ixrac imkanlarının artırılması məqsədilə hökumət tərəfindən ciddi tədbirlər görülməyə başlanmışdı. 2013-cü ildən başlayaraq Azərbaycanda 10-a yaxın yüngül sənaye müəssisəsi yaradılmış, 2016-cı ildən isə pambıqçılığın inkişafına dövlət dəstəyi artırılmışdır (4). Həmin dövrdən etibarən Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun, yüngül sənayenin inkişafı istiqamətində mühüm addımlar atılmış, yüzlərlə sənaye müəssisəsi inşa edilmiş, bu sahədə güclü potensial yaradılmışdır (2).

Araşdırılan illərdə 50-dən çox kiçik pambıqtəmizləmə müəssisəsi olsa da, onların ən böyükləri yalnız Bakı, Gəncə və Mingəçevirdə mövcud idi. Ölkədə müasir tipli 14 pambıqtəmizləmə zavodu var idi. Bunlar əsasən Ağcabədi, Yevlax, Dəliməmmədli, Ləki, Daşburun, Bərdə, Ucar, Sabirabad, Tərtər, Şirvan, İmişli, Salyan, Sarıcallar, Horadiz zavodları idi. Ölkədə kifayət qədər xammalın olmasına baxmayaraq, yun mallarına əsaslanan toxuculuq zəif inkişaf etmiş və bu sahədə yalnız

xalçaçılıq üstünlük təşkil etmişdir. Yun istehsalı 1940-cı ildə 4,2 min ton, 1980-ci ildə 10,7 min ton olmuşdusa, 2000-ci ildə bu rəqəm 10,9 min ton olmuş və 2015-cü ildə isə 15,6 min ton yun istehsal edilmişdir (Abbasov, Əliyev, 2018: 111-125).

Tədqiq edilən illərdə Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişafına diqqət yetirilmişdir. Azərbaycan kənd təsərrüfatının inkişafı baxımından, həmçinin bitki örtüyünün müxtəlifliyinə görə dünyanın ən zəngin dövlətlərindən biridir.

XX əsrin 90-cı illərin əvvəllərində aqrar sahənin xüsusi çəkisi ümumi daxili məhsulun strukturunda 19,5 faiz təşkil edirdi. Azərbaycanda aqrar sahədə əsaslı dəyişikliklər 1996-cı ildən başlamış, istehsal olunan məhsulların qiymətləri liberallaşdırılmışdır.

Bu dövrdə kənd təsərrüfatı sahəsində texniki yeniliklərə ehtiyac var idi. Dövlət təsərrüfatlarından və kolxozlardan miras qalmış əmlak yararsız və ya qismən yararlı halda idi (6).

XX əsrin 90-cı illərində Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsində əsas problemlərdən biri kifayət qədər taxıl istehsal edilməməsi, ən mühüm məsələlərdən biri əhalinin çörəklə təminatı idi. Bu dövrdə Rusiya, Türkiyə və İranla aparılan danışıqlar, eləcə də daxili islahatlar nəticəsində ölkənin taxıl və una olan ehtiyacı ödənilirdi.

Azərbaycan torpaq ehtiyatları məhdud olan ölkələr sırasına aiddir. Tədqiq olunan illərdə Azərbaycanın 8,64 milyon hektar təşkil edən ümumi ərazisinin 55 faizi və ya 4,74 milyon hektarı kənd təsərrüfatı təyinətli torpaqlar idi. Kənd təsərrüfatına yararlı ərazilərin təqribən 1,8 milyon hektarı əkin sahələri idi. Bu sahələrin 181,6 min hektarı uzun müddət Ermənistanın işğal altında olmuşdur.

Su problemi kənd təsərrüfatının inkişafına mane olan amillərdən idi. Azərbaycan arid zonada yerləşdiyindən su ehtiyatları məhduddur. Onun yerüstü su ehtiyatları 32,2 milyard kub metr təşkil edir və quraqlıq illərdə bu göstərici 22,6 milyard kub metrə qədər azalır.

Bu problemlərin aradan qaldırılması üçün Azərbaycanda meliorasiya – irriqasiya sisteminin yenidən qurulması və təkmilləşdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, irimiqyaslı layihələr həyata keçirilmişdir. Əkin sahələrinin və əhalinin içməli suya olan tələbatının ödənilməsi üçün 2004-2015-ci illər ərzində 1492 ədəd subartezian quyusu qazılmışdır. “Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması” layihəsi çərçivəsində Taxtakörpü su anbarı və “Şəmkirçay çayı üzərində dəryaçağın tikintisi” layihəsi çərçivəsində Şəmkirçay su anbarı və ümumi tutumu 165 milyon kub metr və ümumi uzunluğu 60,6 km olan magistral kanallar tikilib istifadəyə verilmişdir. Bununla belə, texnika parkındakı yeni alınan maşın və avadanlıqların sayı artsa da, istismar müddəti başa çatan texnikaların yeniləri ilə əvəz edilməsinə ehtiyac var idi.

Kənd təsərrüfatı məhsullarının həm ölkə daxilində, həm də ixrac bazarlarına daşınması ilə bağlı bəzi maneələr mövcud idi. Belə ki, daşıma xidmətləri göstərənlər ucqar kəndlərdən, xüsusilə də yolları təmirsiz olan kəndlərdən nisbətən yüksək daşıma haqqı tələb edilirdi. Ümumilikdə isə kənd təsərrüfatı məhsulları üzrə bazar infrastrukturunun inkişafı lazımi səviyyəyə çatmadığından, kənd təsərrüfatı məhsullarının daşınmasında müvafiq keyfiyyət tələbləri kifayət qədər nəzərə alınmırdı (Zeynalov, 2019: 95).

Bu sahədə aparılmış islahatlar nəticəsində aqrar-sənaye kompleksini inkişaf etdirmək, ərzaq təhlükəsizliyini təmin etmək üçün qanunvericilik bazası yaradılmış, özəlləşdirilən təsərrüfatlar əsasında 1191 kollektiv, 156 kənd təsərrüfatı istehsalı kooperativləri, 2651 ailə-kəndli təsərrüfatı və digər özəl qurumlar yaradılmış, 1999-cu ildən etibarən, kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları torpaq vergisi istisna olmaqla, bütün vergilərdən azad edilmiş, Dünya Bankı, Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası və BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının dəstəyi ilə aqrar sahədə ümumi dəyəri 158 milyon dollar olan mühüm layihələr həyata keçirilmiş, taxıl əkinlərinə görə subsidiyaların verilməsinə başlanılmış, texniki təminatın yaxşılaşdırılması üçün “Aqrolizinq” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti yaradılmış, istehsalçılara güzəştli şərtlər əsasında texnika və gübrələr verilmiş, kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalında özəl bölmənin xüsusi çəkisi 99,7 faizə çatmışdır (8).

Kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları ixracının həcmi 2001-2015-ci illər ərzində 11,1 dəfə, 2005-2015-ci illər ərzində isə 2,2 dəfə artmışdır. Bununla belə, ilkin kənd təsərrüfatı məhsullarının ixrac coğrafiyası çox məhdud idi. Belə ki, bu məhsulların 90 faizi Baltıqyanı dövlətlər istisna olmaqla,

postsovet ölkələrinə, xüsusilə Rusiyaya ixrac olunurdu. Azərbaycanda istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının əsas ixrac bazarı Rusiya idi (Zeynalov, 2019: 95).

Kənd təsərrüfatının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsinə əsasən, 2020-ci ildə Azərbaycan dövlətinin qarşısında kənd təsərrüfatının inkişafı ilə əlaqədar bir sıra prioritetlər dayanırdı. Daxili və xarici bazarda rəqabətqabiliyyətli kənd təsərrüfatı və emal sənayesi məhsulları üzrə istehsal potensialının gücləndirilməsi, kompleks layihələrin həyata keçirilməsi üçün dövlət-özəl tərəfdaşlığının inkişafı, aqrobiznesin inkişafına dəstək, kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə maliyyələşdirmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı istehsalının inkişaf etdirilməsi prioritetlər olaraq müəyyənəndirilmişdi (Zeynalov, 2019: 95).

Tədqiq olunan illərdə kənd təsərrüfatı sahəsində müəyyən problemlər də var idi. Kiçik torpaq sahibliyi və kiçik təsərrüfatlar kənd təsərrüfatının rəqabətqabiliyyətliliyinin artmasına mane olan problemlər içərisində əsas yer tuturdu. Kiçik təsərrüfatların təşkilatlanmasının qənaətbəxş olmaması, həm resurslara olan tələbatın təmin edilməsində, həm də bazara çıxmaqda çətinliklər yaradırdı.

Kiçik kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları arasında təşkilatlanma aşağı səviyyədə idi. Bu da onların dövlətin aqrar siyasətinin formalaşmasında zəif iştirak etməsinə səbəb olurdu. Kənd təsərrüfatı istehsalçılarının könüllü şəkildə müxtəlif sahəvi və regional assosiasiyalarda birləşməsi təcrübəsi də mövcud deyildi. Bununla belə kənd təsərrüfatında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı məqsədi ilə müxtəlif tədbirlər görülmüş, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Kənd Təsərrüfatı Layihələri və Kreditlərinin İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Xidməti 2006-cı ildən etibarən bu sahəyə güzəştli kreditlər ayırmağa başlamışdır. 2005-2015-ci illər ərzində Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu vasitəsi ilə kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı sahələrinə ayrılmış güzəştli kreditlərin həcmi 18,1 dəfə artmışdır (Zeynalov, 2019: 95).

2020-ci il quraqlıqla müşayiət olunsada, Azərbaycanda kənd təsərrüfatında müsbət inkişaf dinamikası davam etmiş, ölkədə taxıl istehsalı 31,2 sentner təşkil etmiş, bir çox rayonlarda məhsuldarlıq 40 sentnerdən artıq olmuşdur. 2019-cu illə müqayisədə ölkədə 2,5 faiz çox tərəvəz, 4,2 faiz çox meyvə və giləmeyvə, 15 faizdən çox tütün, 2,1 faiz çox kartof istehsal edilmişdir. Həmin il pambıq sahəsində yüksək məhsuldarlıq əldə olunaraq 100 min hektar pambıq sahəsindən 335 min tondan çox məhsul əldə edilmişdir. Eyni zamanda heyvandarlıq təsərrüfatında da müsbət inkişaf dinamikası olmuş, ət istehsalında 3,1 faiz artım, süd istehsalında isə 1,7 faiz artım əldə edilmişdir. Kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi üçün əsas məqsədlərdən biri kənd təsərrüfatının ixracı istiqamətlərinin və məhsulların çeşidinin artırılması olmuşdur (9).

Həyata keçirilən təşkilati tədbirlərdən biri iri özəl taxılçılıq təsərrüfatlarının yaradılması idi. Azərbaycanda aqrar sənaye məhsulları, xüsusilə qida, içki və tütün həcminə görə emal sənayesi sahələri içərisində birinci yeri tuturdu. 2015-ci ildə qida, tütün məhsulları və içki istehsalı milyard manata çatmış, 2005-ci illə müqayisədə 2,3 dəfə artmışdır (Abbasov, Əliyev, 2018: 94-100).

Tədqiqat göstərir ki, kənd təsərrüfatının mühüm sahəsi olan heyvandarlıq inkişaf edirdi. Heyvandarlığın intensiv inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynayan süni mayalama tədbirləri ildən-ilə genişlənirdi. Cənubi Qafqazda ilk dəfə olaraq Azərbaycanda süni mayalanma mərkəzi fəaliyyət göstərmişdir.

İkinci Qarabağ müharibəsinin baş verməsi işğaldan azad edilən ərazilərdə aqrar sektorun inkişafını və həmin regionların ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsini yeni vəzifələr kimi müəyyənəndirmişdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə üzümçülük və taxılçılığın inkişafı üçün böyük potensial vardır. Ermənistan işğal zamanı uzun müddət bu torpaqların potensialından istifadə etmiş, 1200 hektar üzüm bağından qanunsuz yollarla məhsul götürmüşdür. İşğal edilmiş ərazilərdə böyük taxıl sahələri var. Ermənistan bu torpaqlardan 90 min hektardan çox taxıl götürürdü (9).

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi ilə bağlı işlərə başlanılmış, faktiki əkinə yararlı torpaqların peyk təsvirləri əsasında xəritələşməsi aparılmışdır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bu ərazilərdə kənd təsərrüfatının inkişafı və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün prioritetlərin müəyyənəndirilməsinin vacib olduğunu bildirmişdir (9).

Müasir yüksək texnoloji inkişaf kənd təsərrüfatında da mövcuddur və Azərbaycan bu yeniliklərə və tendensiyalara uyğunlaşmaq imkanlarından istifadə edir. Kənd təsərrüfatı sahəsi qlobal səviyyədə “Yaşıl inqilab” mərhələsindən “İkinci yaşıl inqilab” və ya “Biotexnologiya inqilabı” mərhələsinə keçid dövrünü yaşayır. Bu amil dayanıqlı kənd təsərrüfatı istehsalına imkan verən yeni texnologiyaların tətbiqinin genişləndirilməsini zəruri etmişdir. Məhz buna görə də biotexnologiya müasir dövrdə qlobal ərzaq təhlükəsizliyinin köklü şəkildə gücləndirilməsi və ətraf mühitə mənfi təsirlərin azaldılması vasitəsi kimi çıxış edir. 2050-ci ildə dünya əhalisinin 9,3 milyard nəfərə qədər artacağı və onun qidalanması üçün tələb olunan ümumi ərzaq istehsalının 70 faiz artırılmasına ehtiyac yaranacağı proqnozlaşdırılır (Zeynalov, 2019: 95). Qlobal dünyanın bir hissəsi olan Azərbaycana bu proseslərin təsirsiz ötürməyəcəyi şübhəsizdir.

Nəticə

Tədqiqat göstərir ki, Azərbaycanın inkişaf etməkdə olan qeyri-neft sahələrindən biri yüngül və yeyinti sənayesi idi. Yüngül sənaye ən mühüm tələbatlı sahələrdən biri olmuşdur. XX əsrin 90-cı illərindən etibarən Azərbaycanda yüngül sənaye müəssisələri yaradılsa da, respublikada idxaldan asılılıq mövcud idi. Bu sahəyə investisiya qoyuluşunun azlığı yüngül sənayenin inkişafına mane olan amillərdən idi.

Yeyinti sənayesi sahəsində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı əhəmiyyətli idi. Kənd təsərrüfatının inkişafı üçün torpaq ehtiyatlarının olması vacib idi. Lakin Azərbaycanda torpaq ehtiyatlarının azlığı və su çatışmazlığı, texnikanın zəifliyi kənd təsərrüfatının inkişafına mane olurdu. Bununla belə tədqiq olunan illərdə kənd təsərrüfatının, yeyinti sənayesinin inkişafı üçün nəzəri-konseptual baza yaradılmış, islahatlar həyata keçirilmiş və dünyada bir sıra dövlətlərin nümunəsində yaşıl iqtisadiyyata keçid əsas vəzifə olaraq müəyyənləşdirilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Abbasov, İ., Əliyev, T. (2018). Qeyri-neft sənayesinin iqtisadiyyatı. Dərslik. Bakı: Bakı Biznes Universiteti, 267 s.
2. Rüstəmov, C. Azərbaycanda sənayenin inkişafı müasir dövrün çağırışı və zamanın tələbidir. https://azertag.az/xeber/Azərbaycanda_senayenin_inkisafi_muasir_dovrun_chagirisi_ve_zamanin_telebidir-51040
3. Yüngül sənaye. https://www.azerbaijans.com/content_720_az.html
4. Cəfərov, V. Yüngül sənaye: ixrac ümidimiz. <http://www.anl.az/down/meqale/express/2016/noyabr/516826.htm>
5. Azərbaycan Respublikasının ərzaq təhlükəsizliyi Proqramı, 2 mart 2001. <https://e-qanun.az/framework/4467>
6. Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. https://azertag.az/store/files/Strateji_yol_xeritesi/strateji_yol_xeritesi_kend_teserrufati_mehsu_larının_istehsalına_ve_emalina_dair.pdf
7. Zeynalov, S. (2019). Azərbaycan yüngül sənayesində investisiya proseslərinin dövlət tənzimlənməsinin əsas istiqamətləri. Elm və İnnovativ Texnologiyalar Jurnalı, №8, s.95-106.
8. 2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 25 avqust tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir. <https://e-qanun.az/framework/15320>
9. Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə 2020-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş videoformatda müşavirə keçirilib. https://www.sosial.gov.az/post_42230106-01-2021

Göndərilib: 30.11.2023

Qəbul edilib: 11.01.2024